

1.8. Свідчення очевидців голоду 1932-33 рр. записані учнями Васильчука О.П.

277. Левадна Марія Микитівна, Мала Лепетиха:

„Мені минав у 1932-му чотирнадцятий рік, я вчилася в 6-му класі в селі Мала Лепетиха Великолепетиського району Херсонської області. Тато мій Рубайло Микита Герасимович, перший вступив у СОЗу 1929 році, здав коні, усе майно і реманент, а також посівний матеріал. Добросовісно з мамою і дідусем працювали. В сім'ї нас було сім душ: мама, тато, дідусь, бабуся і троє дітей. Я, як старша, літом допомагала в полі, носила снопи, збирала колоски, ніхто не дав мені й куска хліба, бо вистали в сім'ях селян-трудівників. З осені 1932 року після уроків вели нас учителі по вулицях від колгоспу до колгоспу і заставляли голосно, хором кричати: „Даймо хліб!“ Услід за нами їхали підводи, запряжені кіньми, з червоними прапорами. Їх називали «червоні валки». З комор СОЗу вимітали до зернини в мішки і везли в район на елеватор. До зими вимели весь хліб, не дали нічого членам СОЗу за трудовень, ні худобі не лишили. Тато працював конюхом, скотарем. Він часто увечері говорив мамі, що буде біда. Одного разу прийшов тато додому і плакав, нас це дуже злякало. Він і сказав, що нашу сім'ю вигнали з СОЗу. На ранок прийшли і забрали корову, бджіл і порося. Ми, діти, не розуміли, чим це нам загрожує, на ранок тато пішов у район за правдою. Проходив півдня по вулицях і не посмів зайти ні в одну установу, а тут йому зустрівся землемір райземвідділу. Все розповів і повів його до начальника. Виявилось, ніхто в районі не знав про такий вирок над нашою сім'єю. Начальник сказав, щоб тато з сім'єю завтра виходив на роботу. Отак самоуправствували вже тоді бюрократи. Якби тато не добився правди, пропала б уся наша сім'я, як пропали сотні інших. У СОЗі нас поновили, а що забрали - не повернули. Як нам було тяжко, але тато і мама трудилися, одержували харчоденку: сорго, сою. Ми все це товкли в кам'яній ступі, пекли коржі і ділили порівну. Багато допоміг голодуючим дітям директор школи Гуров. Він організував обід для учнів: тарілка затірки і кусок хліба. Він не довів

ржав куховарці і сам варив затірку, засипав муку в котел. І хліб різав сам директор. Багато учнів жили тільки цим обідом.

Зима того року була люта. Почався голод в селі. Наша сусідка наша з'їла двох своїх дітей. В селі не стало собак і котів - все поїли люди. Вмирали цілі сім'ї, цілі вулиці. Не було ніяких похорон, ніхто ні за ким не плакав. Хто ще мав силу, той ніс на ліжку, віз на санчатах рідних на цвинтар. Наша школа стояла навпроти цвинтаря. Одного разу сиділи ми на занятті з ботаніки, а вчитель Петро Федорович стояв і дивився у вікно, потім повернувся до нас і, мало не плачучи, говорить: «Діти, чи буде кінець цьому горю людському? Що це робиться на світі?»

У травні було тепло і часті дощі. Усе росло на славу. Хліб уродив, та не було кому його збирати. В селі організували погребальні бригади, викопали ями десь три на чотири метри. Що за день накидали - присипали землею, і так поки не накладали повну яму. Потім загортали рівно з землею, і ні слова, ні пам'яті. А село ж було колись велике та гарне. Зі слів батька я пам'ятаю, що було в селі населення 8 тисяч, а після голоду лишилося 4 тисячі.

Люди, що лишилися живими, почали збирати урожай, скошили, склали в скирти і зимою молотили. Хати, що опустіли, були відремонтовані, і до нас переселили переселенців з Росії. Але ці люди не схотіли тут жити, і всі виїхали».

1.9. Свідчення очевидців голодомору 1932-1933 років записані працівниками відділу культури райдержадміністрації:

278. Пархомець Віра Леонтіївна, 1923 р.н., Мала Лепетиха:

„На мою думку голод 1932-1933 рр. спричинило відбирання у людей врожаю представниками комітетів незаможних селян і військовими підрозділами. За донесення на сусіда, який приховував зерно влада платила зерном, крупами і квасолею. У головного в бригаді, яка проводила вилучення зерна і харчів були уповноважуючі на це документи, а інші їх не мали. Але вони мали гвинтівки та штрички. До бригад також включали міліціонерів та представників ДПУ. Забирали все, що було, а інше трощили. В основному обшуки проводились вночі. Люди ховали зерно у ямах. Декому повезло – не знайшли.

Першими до колгоспів вступали бідняки, а інших примушували. Бували випадки, коли люди переховували свою худобу, щоб не віддавати її у колгосп. Тим, що вступили до колгоспів, давали їсти 1 раз на день.

Людей, які зривали або збирали на полі колоски, заарештовували або розстрілювали згідно до сталінського закону про „п'ять колосків". Але активісти і комуністи, які охороняли колгоспні поля, дозволяли збирати колоски та залишки городини.

Тих, хто не хотів вступати до колгоспів розкуркулювали і вивозили на балки, або висилали на Північ.

Щоб вижити, люди вживали в їжу лободу, цибулю, цвіт акації, солодкі корінці з дніпровських плавнів, ховрахів, гав, диких качок, собак та котів. Були і випадки людоджерства. Особливо великою була смертність від голоду восени 1932-восени 1933рр. Сиріт було дуже багато, як і померлих. Їх забирали у дитячий будинок. Але виживала

меншість з них. Держава опікувалася ними, але дуже слабо. Виживали в основному середняки, колгоспники і молодь. Померлих ховали у великих ямах на кладовищі. Ті, що ховали, отримували за це мірку зерна і муки".   Записали Жигун К.В. і Крочак Р.С.